

بسم الله الرحمن الرحيم

نقش حجاب و عفاف زن بر امنیت روانی خانواده

زهرا حجازی پور^۱

زینب سیاح شعاع^۲

طیبه حیدری ارفع^۳

چکیده

خانواده یک نهاد اجتماعی است که بستری برای رشد و به تعالی رسیدن هر یک از اعضای آن می باشد. خانواده زمانی می تواند زمینه ساز باشد که یکی از نیازهایش یعنی امنیت روانی آن تأمین شود؛ امنیت روانی عبارت است از احساس نسبی رهایی از خطر، رهاورد این احساس حالتی خوشایند است که آرامش جسمی و روانی را به دنبال دارد. از آن جا که خانواده دارای ارکان مختلفی است یکی از رکن های مؤثر آن که نقش بسیار پر رنگی دارد زن خانواده می باشد. نقش زنان در جامعه و خانواده و دیگر عرصه های اجتماعی، علمی، تربیتی، فرهنگی و سیاسی انکار ناپذیر است. همچنین حضور بانوان در این صحنه ها نباید به سلامت و امنیت روانی آن ها و خانواده شان آسیب برساند و حجاب و عفاف وسیله ای برای حفظ امنیت روانی است. این پژوهش به روش توصیفی _ تحلیلی با مراجعه به منابع کتابخانه ای و با هدف تبیین نقش عفاف و حجاب زن در امنیت روانی خانواده انجام گرفته و در پایان بدین نتیجه رسیده است که عفاف و حجاب زن نقشی در استحکام خانواده، افزایش اعتماد بین زوجین، تربیت فرزندان، تقویت آرامش زن و شوهر، ایجاد سلامت اخلاق بین اعضای خانواده، سلامت معنوی خانواده و حفظ حریم خانواده دارد لذا این موارد تأمین کننده امنیت روانی خانواده هستند.

کلید واژه ها: عفاف، حجاب، امنیت، امنیت روانی، خانواده.

^۱ . طلبه مقطع سطح دو، حوزه علمیه حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، قم.

^۲ . طلبه مقطع سطح دو، حوزه علمیه حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، قم.

^۳ . استاد راهنما، گرایش اخلاق و تربیت، قم.

خانواده یک واحد اجتماعی است که محبوب‌ترین بنا نزد خداوند است^۱ (حرعاملی، ۱۴۱۶، ج ۱۴، ص ۳). در اسلام، خانواده وسیله تکامل، آرامش روحی و روانی انسان به شمار می‌رود (روم، ۲۱) و هدف از آن در نگاه قرآن، تأمین سلامت روانی برای سه دسته است؛ زن و شوهر، پدر و مادر و فرزندان. همچنین ایجاد آمادگی برای برخورد و رویارویی با پدیده‌های اجتماعی است. در آیه ۷۴ سوره فرقان می‌خوانیم: «و کسانی اند که می‌گویند: پروردگارا! به ما از ناحیه‌ی همسران و فرزندانمان مایه‌ی روشنی چشم عطا کن و ما را پیشوای پرهیزگاران قرار ده^۲» (فرقان، ۷۴). این آیه بر اهمیت خانواده و پیش‌آهنگی آن در تشکیل جامعه نمونه انسانی اشاره دارد، چنان که پیوندهای سالم و درخشان خانوادگی را ایده آل پرهیزکاران معرفی می‌کند. با توجه به اهمیت والای خانواده در اسلام، برای رسیدن افراد خانواده به فوائد آن که همان تکامل، آرامش روحی و روانی است و همچنین محقق شدن هدف تشکیل آن یعنی سلامت روانی؛ باید امنیت روانی خانواده حفظ شود. امنیت روانی یکی از نیازهای اساسی انسان‌ها است که بر سلامت، رفاه و توسعه آن‌ها تأثیر می‌گذارد و به معنای احساس اطمینان، آرامش و اعتماد به خود، دیگران و محیط است. با پی بردن به اهمیت امنیت روانی خانواده یکی از عواملی که بر آن تأثیر گذار است حفظ حجاب و عفاف زن خانواده است. تاکنون پژوهش مستقل و یک‌پارچه درباره نقش عفاف و حجاب زن در امنیت روانی خانواده انجام نشده؛ به گونه‌ای که تنها به این موضوع پرداخته باشد. اما به صورت پراکنده و نامنظم در آثار مختلف پژوهشی این بحث دیده می‌شود که به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

۱. دهقان و طحانی در مقاله تبیین نقش حجاب و عفاف در امنیت روانی و جنسی زنان بدین نتیجه رسیده‌اند که حجاب در واقع پناه و محافظی است که زن را در برابر انواع تهدیدها حفظ می‌کند و از این جهت است که هم به لحاظ روانی وهم به لحاظ جنسی زن محجبه آرامش دارد. در حقیقت می‌توان گفت بحث حجاب که یکی از مسائل مهم اسلامی و در قرآن کریم و روایات متعددی به آن تاکید شده است، جدای از فوائد و برکات متعدد آن، یکی از راهکارهای دین مبین اسلام برای رسیدن به آرامش زن است که در نتیجه آن، کانون خانواده به آرامش رسیده و نقش تربیتی زن به عنوان مادر نیز در قبال فرزندان بهتر ایفا خواهد شد.

۲. عشریه، سیدطاهاالدینی و بدیعی در مقاله درآمدی بر نقش حجاب و عفاف در سلامت روانی خانواده بدین نتیجه رسیده‌اند که مهم‌ترین دستاورد حجاب آرامش روانی است، اگر زنان باحجاب باشند، هم مردان از نظر

^۱ رسول اکرم: ما بُنِيَ فِي الْإِسْلَامِ بِنَاءً أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ، وَأَعَزَّ مِنَ التَّزْوِيجِ.

^۲ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا.

طهارت روح و جسم سالم می‌مانند و هم در جامعه سلامت خانوادگی حفظ خواهد شد. زن مسلمان با رعایت حجاب به خوبی دریافته است که پوشش اسلامی می‌تواند شأن، مقام و منزلت والای او را حفظ کند و او را در موقعیتی قرار دهد تا با اتکا به توان و ظرفیت‌های خاص خود، ضمن رعایت موازین اخلاقی و شرعی، نقش اثرگذار خویش را در جامعه ایفا کند.

۳. احمری و فریدی در مقاله رابطه حجاب و عفاف با امنیت روانی و سلامت اجتماعی بدین نتیجه رسیده‌اند که حجاب سبب گسترش امنیت روانی و ایجاد زمینه برای رشد معنوی زنان و مردان می‌شود. با عنصر حجاب اسلامی است که می‌توان به تهذیب، تزکیه نفس و معنویت پرداخت، امنیت را افزایش داد و به خداوند متعال نزدیک شد. پوشش اسلامی یک حفاظ ظاهری و باطنی در برابر افراد نامحرم، به شمار می‌رود که مصونیت اخلاقی و خانوادگی از هر گزند را در پی دارد و به امنیت اجتماعی ختم خواهد شد.

پژوهش حاضر به روش توصیفی-تحلیلی و با مراجعه به منابع کتابخانه‌ای انجام گرفته است و در صد پاسخ به این پرسش است که عفاف و حجاب زن چه نقشی در امنیت روانی خانواده دارد؟ و برای پاسخ به این پرسش یاد شده نقش عفاف و حجاب را بر امنیت روانی خانواده که استحکام خانواده، افزایش اعتماد بین زوجین، تربیت فرزندان، تقویت آرامش زن و شوهر، ایجاد سلامت اخلاق بین اعضای خانواده، سلامت معنوی خانواده و حفظ حریم خانواده است را بررسی می‌کند.

نقش عفاف و حجاب بر امنیت روانی خانواده

عفاف و حجاب بر همه ابعاد زندگی انسان نقش دارد که یکی از نقش‌های آن‌ها بر امنیت روانی خانواده است که در این مقاله به آن‌ها اشاره خواهد شد.

۱. استحکام خانواده

اولین نقش رعایت عفاف و حجاب بر امنیت روانی خانواده استحکام نهاد خانواده، به عنوان کوچک‌ترین و مهم‌ترین نهاد اجتماعی است. خانواده محبوب‌ترین بنا نزد خداوند است (حرعاملی، 1416، ج 14، ص 3) و اسلام بر تشکیل و استحکام آن بسیار تأکید کرده است. مقصود از تحکیم خانواده، فراگیری اصل اعتدال میان همگان، حاکمیت اخلاق و حفظ حقوق همه‌ی اعضاست (بهشتی، 1377، 174).

هدف از تشکیل خانواده رسیدن به آرامش روانی است که خداوند در این باره می‌فرماید: «و از نشانه‌های او آن است که از جنس خودتان همسرانی برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید و میان شما و همسرانتان علاقه‌ی شدید و رحمت قرار داد؛ بی شک در این (نعمت الهی) برای گروهی که می‌اندیشند نشانه‌های قطعی است^۱ (قرائتی، 1383، ج 7، ص 189)» (روم، 21). آرامش روانی که در این آیه ذکر شد در سایه امنیت روانی خانواده ایجاد می‌شود. همچنین شک نیست که هر چیزی که موجب تحکیم پیوند خانوادگی و سبب صمیمیت رابطه زوجین گردد برای کانون خانواده مفید است و در ایجاد آن باید حداکثر کوشش مبذول شود، و بالعکس هر چیزی که باعث سستی روابط زوجین و دل‌سردی آنان گردد به حال زندگی خانوادگی زیانمند است و باید با آن مبارزه کرد (مطهری، 1387، ص 81).

یکی از مواردی برای کانون خانواده بسیار حیاتی است عفاف و حجاب بانوان می‌باشد. خداوند در سوره نور می‌فرماید: «به زنان مؤمن بگو چشم‌های خود را از نگاه‌های هوس آلود فرو گیرند و دامن خویش را حفظ کنند و زینت خود را جز از آن مقدار که نمایان است آشکار نکنند و اطراف روسری‌های خود را بر سینه افکنند^۲» (نور، 31). قرآن در این آیه می‌فرماید همچون مردان که باید از نگاه آلوده به زنان بپرهیزند، زنان نیز نباید از روی شهوت به مردان نامحرم بنگرند، بلکه باید نگاه خود را کنترل کنند و زینت و زیبایی خود را از نامحرم بپوشانند، جز صورت و دست‌ها که به طور طبیعی ظاهر است (قرائتی، 1383، ج 6، ص 176). این بیان یعنی زن در ضمن داشتن حجاب باید عفاف را نیز رعایت کند این امر باعث ایجاد روابط صمیمانه زن و شوهر و اختصاص یافتن استمتاع و التذاذهای جنسی به محیط خانوادگی و در کادر ازدواج مشروع، پیوند زن و شوهری را محکم می‌سازد و موجب اتصال بیش‌تر زوجین به یکدیگر می‌شود؛ فلسفه پوشش و منع کامیابی جنسی از غیرهمسر مشروع، از نظر اجتماع خانوادگی این است که همسر قانونی شخص از لحاظ روانی عامل خوشبخت کردن او به شمار برود (مطهری، 1387، ص 81). در نتیجه پیوند زن و شوهر محکم‌تر می‌شود و در نهایت به استحکام نهاد خانواده می‌انجامد.

^۱. وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ.

^۲. وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَ يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَ لَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ.

اما اگر بانوان عفاف و حجاب را رعایت نکنند با افزایش آمار برهنگی و بی حجابی، آمار طلاق و بی بند و باری نیز بالا می‌رود و در مقابل از تعداد ازدواج‌ها و روابط سالم خانوادگی کاسته می‌شود زیرا در معاشرت‌های آزاد پسران و دختران ازدواج را به صورت یک محدودیت و تکلیف می‌نگرند و طبیعتاً علاقه‌شان به ازدواج کمتر می‌شود. در نتیجه عدم گرایش جوانان به ازدواج، سلامت اخلاقی جامعه به خطر می‌افتد و دامنه فساد گسترش بیش‌تری پیدا می‌کند این موج دامن بسیاری از خانواده‌های نوپا و دیرپا را خواهد گرفت.

زنان و مردانی که در آغاز ازدواج، گرم و خالصانه برای یکدیگر هستند، با وجود جامعه‌ای بی بند و بار، در خانواده خود شور و جاذبه‌ای نمی‌بینند چه بسا زنی که سال‌های متمادی در کنار همسر خود زندگی کرده و در غم و شادی در کنار همسرش بوده است و با مشکلات مختلف دست و پنجه نرم کرده و حال به طور طبیعی چهره جوانی‌اش را از دست داده و اکنون نیازمند آرامش و زندگی پر عشق و عاطفه در کنار همسر خویش است؛ در این هنگام زنان جوان و با طراوتی که در اجتماع بدون حجاب متاع هر کوچه و بازاری هستند، از راه می‌رسند و در مسیر زندگی او قرار می‌گیرند و اساس خانواده‌ای را که سال‌ها با رنج و سختی و امید و عاطفه رشد کرده را برهم می‌زنند (غیرتمند، مختاری، عسکری، 1393، ص 13). اما اگر زنان عفاف و حجاب را رعایت کنند هیچ کدام از این اتفاقات نخواهد افتاد و بر عکس صمیمیت و علاقه بین زوجین افزایش می‌یابد و اگر از لحاظ روانی یکدیگر را عامل خوشبختی خود بدانند دیگر از لحاظ روانی مشوش نیستند و در سایه این احساس است که امنیت روانی در خانواده ایجاد می‌شود.

۲. افزایش اعتماد بین زوجین

دومین نقشی که عفاف و حجاب زنان بر امنیت روانی خانواده افزایش اعتماد بین زوجین می‌باشد. اعتماد عنصر کلید ارتباطات انسانی است که پیوند دهنده، قوام بخش و تضمین کننده روابط انسان‌ها در تمام سطوح و ابعاد است. اعتماد را می‌توان پیمان دو جانبه با دیگران در جهت کسب مقصد توصیف کرد (اسکندری، موسوی، 1390، ص 1). اطمینان و امن زمانی به کار می‌رود که تکیه بر فرد یا چیزی همراه با آرامش و سکون قلب باشد در حالی که در موقعیت اعتماد ممکن است تکیه فرد به دیگری با میزانی از عدم اطمینان و خطر پذیری توأم باشد (توکلی، 1379، ص 49). همبستگی اجتماعی و درون خانواده و محبت بین اعضا معلول اعتماد متقابل اعضای آن به خصوص زوجین نسبت به یکدیگر است. رهبر فرزانه انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای در این باره می‌فرمایند: «نگه داشتن محبت به این است که زن و شوهر اعتماد یکدیگر را جلب کنند. اطمینان که پیدا شد، محبت، پایدار می‌شود و انس به وجود می‌آید (بیانات مقام معظم رهبری، خطبه‌ی عقد، 1374/9/28)» و در بیانی دیگر از ایشان آمده: «اگر می‌خواهید محبت طرف مقابلتان به شما زیاد باشد، وفاداری کنید، حسن اعتماد او را جلب کنید. یکی از چیزهایی که محبت را در

چه به صورت فردی و چه به صورت اجتماعی در گرو مجهز بودن به وسایل و ابزار لازم از یک سو و رفع تمامی موانع و عوامل بازدارنده و گسستن زنجیره‌های اسارت از دیگر جانب است اینجاست که حجاب که عهده دار صیانت تعادل روانی جامعه بشری و تحکیم بنیاد و ضامن سلامت معنوی خانواده است معنی پیدا می‌کند و به عنوان یک وسیله دفاعی در برابر ناپاکی‌ها مفهوم واقعی خود را بازیافته و به مثابه یک پدیده موثر در تأمین امنیت روانی خانواده با صفت پویایی و پیشتازی جلوه‌گر می‌شود و خانواده را از منجلاب فروپاشی نجات می‌دهد (سلگی، نبوی، 1396، ص 6). از این رو عفاف و حجاب موجب سلامت معنوی خانواده شده و در نهایت منجر به امنیت خانواده می‌شود.

7. حفظ حریم خانواده

حفظ حریم خانواده هفتمین نقش عفاف و حجاب بر امنیت روانی خانواده می‌باشد. حریم در لغت به معنای منع است، لذا تعرض دیگران به حق صاحب حریم ممنوع می‌باشد (جعفری لنگرودی، 1388، ص 1653)، همچنین حریم محدوده مادی و معنوی متعلق به هر شخص است که باید از مداخله غیر معقول و بدون اجازه در امور شخصی ایشان حفاظت شود (غلامی، 1393، ص 63). حفظ حریم خصوصی خانواده یکی از راه‌های حفاظت و پاسداری کرامت و شأن انسانی است (نقیبی، شهریاری، 1401، ص 21).

با رعایت اصل حجاب و پوشش در محیط بیرون از خانواده حریم زن و شوهر حفظ می‌شود و خانواده دارای ثبات خواهد شد. زیرا با حفظ حریم جنسی از سوی زنان و مردان حریم خانواده نیز حفظ خواهد شد. یکی از مهم‌ترین شاخصه‌های زنان صالحه، حفظ حریم جنسی است چنانکه قرآن کریم می‌فرماید: «زنان شایسته، زانی خاضع‌اند که در غیاب همسر، حقوق او را که خدا برای او قرار داده، حفظ کنند»^۱ (نساء، ۳۴). در آیه‌ی شریفه حفظ حریم خصوصی جنسی برای شوهر و نگهداری خویش از ورود دیگران در آن از مصادیق حفظ حدود الهی به شمار آمده است. حفاظت از حریم خصوصی جنسی که حفظ حدود الهی است از شاخصه‌های وفاداری و پایداری در پیمان زناشویی است. در متون دینی، مرد نیز مکلف به حفظ حریم جنسی است؛ یعنی نمی‌تواند با زنان دیگر روابط نامشروع برقرار کند. علاوه بر آن اخبار رسیده از پیامبر و ائمه‌ی اطهار تنوع طلبی جنسی مردان را نیز نکوهش می‌کند (نقیبی، زمانی، 1390، ص 18)، از جمله روایتی از امام باقر (علیه السلام) که می‌فرمایند: «خداوند هر مردی را که بسیار طلاق دهد و طعم ازدواج‌های فراوان را بچشد دشمن دارد»^۲ (کلینی، 1385، ج ۶، ص ۵۸). بدین جهت باید اذعان کرد اسلام چند همسری را هم محدود کرده است و هم مشروط (مطهری، ۱۳۵۳، ص ۳۳۰).

^۱ فالصالحات قانتات حافظات للغیب بما حفظ الله.

^۲ إنَّ الله یبغض کلَّ مطلق ذواق.

اما آزاد شدن زنان از قید خانه و خانواده به معنای از دست دادن آرامش و امنیت روانی است. خانه را مسکن گویند؛ زیرا محل سکونت و آرامش روحی برای انسان است. اگر زن این مکان امن و سکون و محل شکوفایی استعدادها و نیروهای درونیش را از دست بدهد، آرامش و سلامت روانی خود را نیز از دست خواهد داد. استرس‌ها و فشارهای روانی که امروز دامن گیر زنان غربی شده به این دلیل است که بی بندوباری و داشتن روابط جنسی، سبب شده آن‌ها از زندگی در خانه بیزار شوند، وظیفه مادری خود را فراموش کنند، به جای آن در قید و بند رقابت‌های زندگی مدرن امروزی بیفتند و تمام ارزش‌های معنوی را فدای آن کنند. نتایج عشق آزاد و تأثیر آن در به خطر انداختن سلامت روانی زنان و مردان در جوامع مشهود است (رجبی، 1389، ص 31 و 32) چرا که از حریم خانواده خارج می‌شوند و همین خارج شدن امنیت روانی آن‌ها را به خطر می‌اندازد و مشهود است که با از بین رفتن امنیت روانی آن‌ها امنیت روانی خانواده نیز از بین خواهد رفت.

برای مثال در شوروی هنگامی که پیوند آزاد همچون زناشویی مورد موافقت قرار گرفت و عشق آزاد جایگزین شد، خودکشی زنانی که ترک شده بودند نسبت به قبل بیش‌تر شد، افزایش سقط جنین به طور جدی در جمعیت این کشور اثر گذاشت و سلامتی جسمی و روانی تعدادی از زنان را به مخاطره انداخت. به طور غم‌انگیزی تعداد زیادی از کودکان ترک شده و آدم‌های خانه به دوش و آواره و جانی، کسانی بودند که از پیوند عشق آزاد به دنیا آمده بودند؛ و این چنین با عدم رعایت حجاب و حفظ حریم خانواده امنیت روانی زنان، مردان و کودکان از بین رفت. بنابراین حفظ حریم خانواده از نقش‌های حجاب و عفاف بر امنیت روانی خانواده است.

نتیجه گیری

امنیت روانی یکی از مهم ترین و در عین حال اساسی ترین نیازهای انسان ها است که تأمین و توجه به آن ضرورتی اجتناب ناپذیر است. امنیت روانی بر سلامت، رفاه و توسعه آن ها تأثیر می گذارد و به معنای احساس اطمینان، آرامش و اعتماد به خود، دیگران و محیط است. نبود آرامش و امنیت روانی بین اعضای خانواده، یعنی بین والدین و همچنین بین والدین با فرزندان از عمده ترین مشکلات خانواده ها می باشد. لذا حفظ امنیت روانی خانواده با توجه به اهمیت و جایگاه والای خانواده بسیار حیاتی است. با توجه به این ضرورت مقاله حاضر نقش حفظ حجاب و عفاف زن بر امنیت روانی خانواده را بررسی کرده و در پایان بدین رسیده است که حجاب و عفاف زن نقش مستقیمی بر امنیت روانی خانواده دارد و موجب موارد زیر می شود:

۱. استحکام خانواده
۲. افزایش اعتماد بین زوجین
۳. تربیت صحیح فرزندان
۴. تقویت آرامش زن و شوهر
۵. ایجاد سلامت اخلاق بین اعضای خانواده
۶. رشد معنویت خانواده
۸. حفظ حریم خانواده.

1. ابن اثیر، مبارک بن محمد، النهایت فی غریب الحدیث و الاثر، ریاض، دار ابن الجوزی، 1380.
2. ابن بابویه، محمد بن علی، الخصال، مصحح علی اکبر غفاری، قم، جامعه مدرسین، 1362.
3. ابن مسکویه، احمد بن محمد، تهذیب اخلاق و تطهیر الاعراق، ترجمه مهدی نجفی افرا، تهران، نور الثقلمین، 1383.
4. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت، دار الصادر، 1414 ق.
5. احمري، حسین؛ فریدی، حسن، «رابطه حجاب و عفاف با امنیت روانی و سلامت اجتماعی»، همایش ملی عفاف، حجاب و سبک زندگی، 1396.
6. اسکندری، مجتبی؛ موسوی، سید ابوالفضل، «بررسی ابعاد مفهوم اعتماد در اندیشه شهید مطهری و کاربرد آن در مدیریت سازمان‌ها»، فصلنامه علمی_پژوهشی مدیریت اسلامی، ش 2، 1390.
7. بختیاری، افسانه؛ باکویی، فاطمه؛ سیدی اندی، سید جلیل؛ پاشا، هاجر، «نقش معنویت بر نظام سلامت خانواده از دیدگاه اسلام»، نشریه اسلام و سلامت، ش 1، 1398.
8. بهشتی، احمد، خانواده در قرآن، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، 1377.
9. توکلی، عبدالله، اعتماد در سازمان با نگرش اسلامی، پایان نامه، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، 1379.
10. جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، تهران، گنج دانش، 1388.
11. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، قم، مؤسسه آل البیت، 1416 ق.
12. خامنه‌ای، سید علی، «خطبه عقد»، 1379/7/19، KHAMENEI.IR.
13. خامنه‌ای، سید علی، «خطبه عقد»، 1374/9/28، KHAMENEI.IR.
14. خمینی، سید روح الله، صحیفه امام، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، 1389.
15. دهقان، ناهید؛ طحانی، احمد، «تبیین نقش حجاب و عفاف در امنیت روانی و جنسی زنان»، همایش نگرش علمی و کاربردی به عفاف و حجاب، 1396.
16. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآن، قم، ذوی القربی، 1365.
17. رجیبی، عباس، «نقش حجاب و پوشش زن در سلامت روان»، پژوهش نامه اسلامی زنان و خانواده، ش 6، 1389.
18. رضایی، محبوبه؛ سید فاطمی، نعیمه؛ ادیب حاج باقری، محسن، معنویت، سرطان و پرستاری، کاشان، مرسل، 1387.

19. سلگی، مریم؛ نبوی، زهره السادات، «تأثیر حجاب بر سلامت معنوی زن و خانواده»، کنگره بین المللی نقش زن در سلامت خانواده، 1396.
20. صبور اردوبادی، احمد، آیین بهزیستی اسلام، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، 1366.
21. عباسی، محمود؛ ابوالقاسمی، محمدجواد؛ شمسی گوشکی، احسان؛ عزیزی، فریدون، درآمدی بر سلامت معنوی، تهران، مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی، 1392.
22. عشریه، رحمان؛ سید طاهرالدینی، سید مرتضی؛ بدیعی، سید علی، «درآمدی بر نقش حجاب و عفاف در سلامت روانی خانواده»، 1396.
23. غلامی، علی، «اطلاق یا تقييد حريم خصوصي و الزامات تحديد يا نقض آن»، دانش انتظامی، ش 1، 1393.
24. غیرتمند، سعید؛ مختاری، نادر؛ عسکری، محمد علی، «آثار فردی و اجتماعی حجاب و نقش آن در امنیت اجتماعی زنان»، پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، ش 4، 1393.
25. فرهادیان، رضا، آنچه والدین و مربیان باید بدانند، قم، رئوف، 1370.
26. قائمی، علی، خانواده و مسائل همسران جوان، تهران، امیری، 1368.
27. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، 1383.
28. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه صادق حسن زاده، تهران، قائم آل محمد، 1385.
29. لمبروزو، جینا، روح زن، ترجمه پری حسام شهرئیس، تهران، دانش، 1380.
30. مشایخی، مهدی، پاسداران عفت، قم، شفق، 1352.
31. مصطفوی، سید جواد، حجاب و آزادی، قم، سازمان تبلیغات اسلامی، 1369.
32. مطهری، مرتضی، کلیات علوم اسلامی، تهران، صدرا، 1390.
33. مطهری، مرتضی، مسأله حجاب، تهران، نشریه انجمن اسلامی، 1353.
34. مطهری، مرتضی، مسئله حجاب، تهران، صدرا، 1387.
35. مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، تهران، صدرا، 1373.
36. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامی، 1387.
37. نقیبی، سید ابوالقاسم؛ زمانی، زری، «نقش وفاداری در اعتماد آفرینی و راهبردهای توسعه‌ی آن در نهاد خانواده با رویکرد به آیات و روایات»، فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان، ش 52، 1390.
38. نقیبی، سید ابوالقاسم؛ شهریار، معصومه، «مفهوم، مصادیق و مستندات فقهی و حقوقی حریم خصوصی خانواده»، فصلنامه علمی فقه و حقوق خانواده، ش 76، 1401.
39. نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم، آل البيت، 1408 ق.